

■ Brodertvisten ägde rum 1829 mellan riksdagsmannen Anders Danielsson och dennes fattige och

Ond bråd död – och en bitter

Anders Danielsson hade sex syskon som uppnådde vuxen ålder – bröderna Per, Johan och Samuel och systrarna Sara, Cajsa och Johanna.

Fem av dessa syskon skulle gå tragiska livsöden till mötes med teman som fattigdom och alkoholmissbruk, sinnessjukdom och självmord, brott och straff.

■ **Per Danielsson** var gästgivare i Väby i Hällstad när han flyttade till ett torp i samma by 1822. Han var gift men

dömdes två gånger för äktenskapsbrott, innan han förklarades sinnessjuk och den 14 juni 1827 intogs på hospitalet i Göteborg. Hans dotter Lovisa skulle senare (1852) ta livet av sig med arsenik.

■ **Samuel Danielsson** hade varit gästgivare i Borgstena, innan han flyttade till Stakaberg i Gingri 1825. Han skar halssnitt av sig med en rakkniv 1831.

■ **Sara Danielsdotter** var den i Anders Danielssons syskonskara som klarade

sig bäst. Hon stannade på fädernegården Bräckås, gifte sig och bodde på gården till sin död som undantagshjon.

■ **Cajsa Danielsdotter** bodde i Boarp, Varnum. Hennes man gjorde konkurs, blev utfattig och familjen bosatte sig på 1850-talet på torpet Backesås i Fänelunda. Dottern Fredrika var gift med en lösdrevare som var dömd för förfälskning och som slutligen rymde till Amerika. Sonen Anders var en beryktad hästtjuv, som rymde till Norge.

■ **Johanna Danielsdotter** var 38 år och ogift när hon begick självmord 1840. Hon var vid den tiden intagen för sinnessvaghet och grubblerier på lasarettet i Borås, men rymde natten mellan 17 och 18 augusti från sitt rum. Klockan sex påföljande morgon påträffades hennes kropp i Viskan vid dess utlopp i Öresjö.

■ **Johan Danielsson** flyttade från Brämshult Lillegården till Smörhulan med hustru och tre barn 1825. Alkoholmiss-

På Bräckås lider höstbetar kossorna fortfarande som på Anders Danielssons tid.

Anders Danielsson – en släktsaga från Hofmans

Som nyvald riksdagsman reste Anders Danielsson till sin första riksdag 1809. Bondpojken från Gingri, 25 år gammal, skulle utföra riksdagsarbete med en ny grundlag och val av ny tronföljare. Vad kunde en så ung spoling utträta i Sveriges riksdag?

I varje fall vet vi att Anders redan hade sin åsikt klar om fransosen som skulle bli kung av Sverige. Anekdoterna om Anders berättar att han nästan satt i knäet på kung Karl XIV Johan när han sedermera vistades i Stockholm.

Anders Danielsson föddes den 14 januari 1784 i Bräckås i Gingri. Dopet skedde dagen därpå i närvaro av föräldrarna Daniel Persson och Ellika Gunnarsdotter samt släktingar och gårdsfolk i Bräckås som faddrar.

Bland dopgästerna fanns Anders farmor Annika Danielsdotter, då boende i Stakaberg i Gingri. Hennes bakgrund är troligen okänd för de flesta släktforskare, som sökt hennes rötter. Men hennes barns dopnotiser är nyckeln till lösningen. Syskon till Annika bevisade dopen och de har farit vägen från Mölarps kvarn i Fristad upp till Bräckås. Annikas

Ytterst på en udde i Ärtingen ligger den lilla gården Äspenäs där Annika Danielsdotter föddes 1725. FOTO JAN TÖVE

far Daniel hade flyttat med sin familj till Mölarp från den lilla gården Äspenäs i borte ändan av Ärtingen.

Anders Danielssons farfar Per Pers-

son hade efter första hustrun Rebecka Möllers död rest till Äspenäs och friat till den då 20-åriga Annika. De bosatte sig i Bräckås. Per Persson dog 1756. Annika var då 30 år och bodde sedan kvar i Bräckås till 1782, då hon gifte om sig med bonden Per i Stakaberg och flyttade dit. Denne Per dog emellertid redan 1785.

Det korta äktenskapet med Per är betydligt intressantare än vad som kan anas vid första påseendet. Per i Stakaberg var nämligen medlöpare i det så kallade Hofmanupproret som startades i Fristad 1765. Med i upprorståget mot det härskande mösspartiet var också Lars Falk i Håstorp i Fristad, som var förmyndare för Annikas barn.

När Per i Stakaberg dog 1785, flyttade Annika hem till Bräckås igen. Sonen Daniel hade tagit över gården och barnsängarna var täta för sonhustrun Ellika. Hon födde tio barn, så all hjälp behövdes där. Anders var då ett år och var Annikas första barnbarn i livet. Man kan ana att hon ägnade Anders stor uppmärksamhet när han växte upp. Kanske var det An-

nika som höll läs- och skrivskola med pojken.

Farmor Annika fanns i Daniel Perssons hushåll till dess Anders fyllde 18 år. Anders politiska åsikter kan ha grundlagts genom farmodern och fadern. Dessa kunde ha varit hämtade från Hofmanupprorets teser om ämbetsmännens korruption och myndighetsmissbruk, och återberättade av farmodern.

Anders Danielsson valdes till nämndeman i Gingri som den yngste genom tiderna. Han tog ungefär samtidigt steget in i det äkta ståndet. Fastern Kristina Persdotter var gift i granngården Bondarp och med hennes dotter, halvkusin Katarina, blev det bröllop och inflyttning i Bondarp.

År 1821 var den sex barn stora barnaskaran i Bondarp fulltalig. Dottern Rebecka var då 13 år och hon berättade senare för sina barnbarn om kung Karl XIV Johans besök i Bondarp. Kungen skulle nattgästa i Bondarp på en resa genom landet detta år. På morgonen, berättar Rebecka för Johannes Sundblad i Gömda Blad, klappade kungen mig på rumpan, lyfte upp och kysste mig.

Rebecka berättade vidare att fadern

olycklige bror Johan. I huvudsak handlade tvisten om familjeproblem.

strid bröder emellan

bruk och slösaktighet ledde till att hustrun och barnen övergav honom 1828. Samma år blev han omyndigförklarad och tycks sedan ha vistats utfattig i Stockholm.
■ **Brodertvisten.** Johan Danielsson skyllde familjens olyckor på sin bror Anders. Han författade och lät trycka och utge tre skrifter 1829 i Stockholm, den s.k. Brodertvisten i tre akter. I des-

Anders Danielsson

sa skrifter anklagade han Anders Danielsson för att ha orsakat i synnerhet Johans och Pers tragiska livsöden. Den mäktige brodern skulle ha lurat Johan på pengar, låtit omyndigförklara honom samt övertalat hustrun att lämna honom. Det skulle också ha varit Anders som hade låtit inspärta Per på dårhuset i Göteborg.
Förutom personligt skrivna

inledningar innehöll de tre skrifterna en mängd dokument och handlingar, bland annat skrivelser till konungen, kronprinsen och justitiekanslerämbetet, som skulle visa riktigheten i påståendena.
Anders Danielsson försvarade sig i två skrifter samma år. Han framförde en mängd intyg och dokument som skulle bevisa att han var oskyldig till anklagelserna, men Johan Danielsson menade att många av dessa var förfälskade.

Man kan fundera över om det var Johan Danielsson själv som stod bakom skrifterna eller om det var en politisk makt som använde sig av honom i syfte att smutskasta Anders.
Hur kunde en utfattig, alkoholiserad sjuhäradsbonde vistas i Stockholm och ge ut tryckta skrifter om han inte fick pengar av någon? ■

Örjan Hill

FOTO JAN TÖVE

uppror till kullager

hade mött kungen i Borgstena, och i spetsen 30 beridna bönder eskorterat honom till Borås. Kungen låg över natten i Bondarp och stor ståt hade utvecklats.
Än ståtligare lär Rebeckas eget bröllop i Bondarp 1827 ha varit. Det uppgavs att detta bröllop kostade Anders Danielsson lika mycket som värdet på tre gårdar. Brudgummen hette Johannes, en av de senare välkända bröderna Wingqvist från Räfsered i Ving socken. Alla bröderna bedrev handelsrörelser och för Johannes och Rebeckas del bar det av till gårdar i Skaraborg, som var så stora att Johannes Wingqvist titulerades possessionat, det vill säga godsägare.

Anders bröllop för sin dotter var inte det enda extravaganta på den tiden. Exempelvis omtalas de storståtliga brölloppen hos förläggarna i Mark i mitten av 1800-talet. En förläggares bröllop i Fritsla för hans dotter lär ha kostat 5.000–6.000 riksdaler, alltså betydligt mer än Rebeckas bröllop. Kock och betjäning hämtades från Göteborg och tusentals åskådare kunde uppleva en helt illuminerad trädgård och fantastiska fyrverkerier.

Rebecka Danielsson – hon kallade sig faktiskt så – och Johannes Wingqvist hade fem barn i sitt äktenskap. De fyra sönerna var studerat folk, som man säger, som förde namnet Wingqvist vidare och gjorde det känt. Nästan alla var akademiker, både humanister och naturvetare.
Stationsinspektören Sven Wingqvist i Hallsberg var far till den utan tvekan mest kände Wingqvisten. I slutet av en uppräknings i en notis i Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning 1953 om alla Wingqvistar som utmärkt sig och grundat företag och fabriker kom följande kärnfulla slutkläm: Äldst var Sven Gustaf, född i Hallsberg år 1876, i tidernas fullbordan uppfinnare av det världsberömda svenska kullagret och nu gång-en ur tiden.
Tvärs över Sverige – med begynnelsen i Stockholm och slutpunkten i Göteborg – har denna släktsaga tagit oss. En sann historia om släkten som till största delen utspelat sig i angränsande socknar till staden Borås. ■

Tore Österhag
Örjan Hill

Gården Hule i Gingri By – så här såg huset ut på 1980-talet.

Svarta Damen spred skräck bland byns alla ungdomar...

Selma på Brona och Svarta damen i Hule var de sista ättlingarna från släkten i Bräckås som fanns kvar i Gingri.

■ ■ ■

Selma på Brona var ättling efter Per Perssons och Rebecka Möllers äldsta dotter Kristina.
Hon föddes och dog i Brona. Hon var ogift. Torpet låg vid östra landfästet till den urgamla bron, från början vadställe, över Viskan.
Alla Gingribor kände henne som den glada dragspelerskan med sitt durspel. Selma rökte cigaretter, inte vanligt bland kvinnor på den tiden. Gärna ville hon, att hennes närmaste skulle sjunga för henne.
För den tiden var Selma en ovanlig djurvän. Det berättas att hon en gång hade fångat en stor, fet brunråtta i en nätfälla. Därefter satte hon sig att mata den. Varför matar du råttan som du skall ha ihjäl, undrade man. "Jag väntar på att Knut Lindgren skall komma och hämta den och dränka henne. Under tiden skall hon inte behöva svälta ihjäl", blev svaret.

■ ■ ■

Klaes Levin Andersson var barnbarn till Anders Danielssons syster Sara. Med sin lilla familj flyttade han från Nordtorp till Byn, där han köpt dess minsta gård Hule.

Selma själv på förstuviksten i Brona. Bilden är från 1940-talet.

Märta Andersson. Det sägs att hon dog av hjärtesorg när hon inte fick gifta sig.

"Skräddarn", som han kallades i dagligt tal, körde Gingriböndernas mjölk till Borås. För det fick han 300 kronor för en månad enligt en bevarad avräkningsnota från 1925.
Skräddarn hade två döttrar. Märta utbildade sig till sjuksköterska, Elsa tog småskolläraexamen i Borås 1926. Från den tiden blev de båda systrarna ett ständigt samtalsämne i Gingrigårdarna.

■ ■ ■

På den tiden gifte sig inte sjuksköterskor och skolfröknar. Om Märta berättas att hon blev kär i en läkare. Fadern lär ha motsatt sig ett giftermål och Märta dog 1939, som det sägs av hjärtesorg.
Elsa levde därefter ensam i huset, utan el och vatten indraget. Som ett levande spöke spred hon skräck bland byns alla ungar. Alltid svartklädd kallades hon därför Svarta Damen.
Ibland var Elsa försvunnen från Hulegården under skolterminerna. Hon hade då lyckats få något vikariat. En bevarad meritförteckning räknade upp ett tiotal socknar i Sjuhäradabygden, och långt upp i Skaraborg.
Som Gingris sista överlevare från Bräckåssläkten avled den 84-åriga gamla lärarinnan i augusti 1981.